

Rapport 0462

RAPPORTEN BESTÄLLD AV

Kvinnors företagande

Hur kan kvinnors företagande
främjas för större bidrag till
Sveriges konkurrenskraft?

Vi stärker Sverige genom att stärka företagens konkurrenskraft

Tillväxtverket ska skapa så bra förutsättningar som möjligt för företag i hela landet att vara konkurrenskraftiga. Det innebär att vi öppnar dörrar och river barriärer – för ett Sverige där fler företag vill, kan och vågar.

Kunskap, nätverk och finansiering är våra viktigaste verktyg. Tillväxtverkets insatser skapar direkta resultat hos de företag och aktörer som vi samverkar med, men även förutsättningar för företag och regioner att möta framtidens utmaningar. Vårt största enskilda uppdrag är att bidra till att EU-medel investeras i projekt för regional konkurrenskraft och sysselsättning.

Tillväxtverkets publikationer kan laddas ner på tillvaxtverket.se.

Stockholm, november 2023
ISBN 978-91-89730-49-6
Rapport 0462

Rapporten är beställd av Tillväxtverket. Analys och slutsatser i rapporten är författarens.

Har du frågor om denna publikation, kontakta:

Lejla Babajic Löfgren
Telefon, växel 08-681 91 00

Innehåll

Inledning	4
Nuläges- och kontextanalys.....	7
Översikt över ”good practice” insatser	10
Slutsatser och rekommendationer	19

Inledning

1.1 Bakgrund

Detta PM utgör en komplettering till den tidigare kartläggningen av statliga åtgärder för att främja kvinnors företagande som presenterades i augusti 2023. Den ursprungliga kartläggningen gick ut på att dels sammanställa statliga åtgärder för att främja kvinnors företagande för perioden 2006–2023, dels dra slutsatser om hur de statliga åtgärderna har fungerat, och vilka åtgärder som på kort och på lång sikt kan antas bäst främja kvinnors företagande.

I samband med att den ursprungliga kartläggningen presenterades i augusti 2023 bestämde Tillväxtverket att utveckla underlaget genom en kompletterade kartläggning. Det är framför allt av två anledningar som denna komplettering har gjorts. Den första är att det har varit svårt att dra slutsatser om de statliga åtgärdernas resultat och effekter pga. brister i dokumentation och jämförbarhet, såväl som metodologiska begränsningar i flera av utvärderingarna. Den andra är att urvalet av insatser i den ursprungliga kartläggningen kan anses vara för snävt, och en bredare bild av effektiva tillväxtfrämjande insatser har önskats.

Syftet med detta kompletterande PM är att bredda kartläggningen av insatser för att främja kvinnors företagande, med avseende på insatser som:

- inte specifikt riktar sig till kvinnor, men där andelen kvinnor kan ökas genom t.ex. riktade aktiviteter, kunskap, samarbeten och verktyg
- hänger tydligare ihop med det politiska målet avseende att stärka Sveriges konkurrenskraft
- förstärker och kan förstärkas av andra satsningar inom närings- och innovationspolitiken, t.ex. strategiska innovationsprogram, stora industrisatsningar.

Målet är att presentera rekommendationer för hur kvinnors företagande kan främjas för större bidrag till Sveriges konkurrenskraft.

1.2 Metod

En strukturerar kartläggning av tio "good practice" insatser för att främja företagets tillväxt och internationalisering utgör kärnan i detta PM. Vid urvalet av insatser har vi utgått ifrån följande övergripande kriterier:

- insatsen ska syfta till att bidra till tillväxt och/eller internationalisering hos företag
- insatser ska ha varit utvärderade och uppvisat goda resultat på företagets faktiska tillväxt och internationalisering
- åtminstone några av insatserna ska koppla an till Sveriges prioriteringar inom närings- och innovationspolitiken
- urval som helhet ska ha en god spridning avseende typer av instrument som belyses.

Urvalet av insatser redovisas i Tabell 1 nedan.

Kartläggningen baseras huvudsakligen på strukturerade dokumentstudier, med utgångspunkt i utvärderingar och andra dokument som belyser respektive insats och dess resultat. Den fullständiga kartläggningen presenteras i Bilaga 1, där samtliga källor som användes för kartläggningen redovisas.

	Aktör	Insats/program	Huvudsakliga instrument
Nationella ¹ internationaliseringsfrämjande insatser	Business Sweden	Steps to export	Rådgivning, kompetensutveckling
	Almi	Exportlånen	Finansiering
	Tillväxtverket	Affärsutvecklingscheckar för internationalisering	Finansiering, rådgivning, annat främjande/ marknadsföring
	EEN	Löpande verksamhet	Rådgivning, information, innovationsutveckling
Nationella ² tillväxt- och innovationsfrämjande insatser	Vinnova	Inkubatorprogrammet	Affärsutveckling, innovationsutveckling, finansiering
	Almi ³ och Tillväxtverket/Regionalfonden	Almi Invest (och annat offentligt riskkapital)	Finansiering, affärsutveckling
Regionala innovations- och industriframjande insatser (Regionalfondsfansierade)	Tillväxtverket/Regionalfonden	Hållbar Industriell Utveckling	Rådgivning, kompetensutveckling
	Tillväxtverket/Regionalfonden	ÖMSesidig Access för innovationskraft	Innovationsutveckling, finansiering, nätverk
	Tillväxtverket/Regionalfonden	Möjligheternas region	Rådgivning, nätverk
	Tillväxtverket/Regionalfonden	Triumf	Rådgivning, kompetensutveckling

TABELL 1 – REDOVISNING AV URVALET.

1 Med nationella avses att insatsen omfattar hela landet. Genomförandet kan ha varit regionalt.

2 Se ovan.

3 Ursprungligen även Innovationsbron, Norrlandsfonden, Sjötte AP-fonden och Inlandsinnovation.

Kartläggningen kompletteras med en översikt av Sveriges prioriteringar inom närings- och innovationspolitiken, inkl. politiken för export- och investeringsfrämjande. De kommande övergripande politiska prioriteringar hämtades från regeringens budgetproposition för 2024, utgiftsområde 24. De nuvarande prioriteringarna inom närings- och innovationspolitiken baseras på en snabb skanning av Vinnovas pågående strategiska innovationsprogram, prioriteringar i de operativa programmen för Regionalfonden samt regionernas smart specialiseringsstrategier.

Därutöver innehåller rapporten en kort genomgång av statistiken för kvinnors företagande med utgångspunkt i SCB data.

Alla analyserna gjordes och redovisades under perioden 1 oktober till 20 oktober 2023. Den snäva tidsramen har medfört en naturlig avgränsning av analysernas omfattning. PM:et ska därmed läsas som en preliminär och indikativ analys.

1.3 Disposition

I **kapitel 2** presenteras en *nuläges- och kontextanalys* avseende kvinnors företagande och nuvarande och kommande prioriteringar inom närings- och innovationspolitiken, inkl. politiken för export- och investeringsfrämjande. I kapitlet redogör vi för hur välrepresenterade kvinnoledda företag i företagsstocken, bland aktiebolag, bland tillväxtföretag och exporterande företag. Vi redovisar också kopplingarna mellan prioriteringar inom närings- och innovationspolitiken i relation till sektorer där kvinnoledda företag är mest representerade.

I **kapitel 3** presenteras en *översikt över "good practice" insatser* för att främja företagens tillväxt och internationalisering. Vi redovisar bl.a. insatsernas mål, ansvariga aktörer, vilka och hur många företag som berörts, samt vad vi vet om insatsernas effekter.

I **kapitel 4** presenterar vi våra *slutsatser* och lämnar några *rekommendationer* som kan vara vägledande för hur kvinnors företagande kan främjas för större bidrag till Sveriges konkurrenskraft.

Nuläges- och kontextanalys

I detta kapitel presenterar vi en nulägesanalys avseende kvinnors företagande och en kontextanalys avseende nuvarande och kommande prioriteringar inom närings- och innovationspolitiken. Analysen belyser att kompletterande insatser kan behövas för att fler kvinnoledda företag ska växa och exportera, och för att stärka kopplingarna mellan främjande av kvinnors företagande och övergripande prioriteringar inom närings- och innovationspolitiken.

Nulägesanalys – kvinnoledda företag är underrepresenterade bland tillväxtföretagen

Statistiken visar att *andelen företag i Sverige som drivs av kvinnor* har ökat från ca 26% år 2004¹ till **ca 32%** år 2021². Detta är en positiv utveckling, även om skillnaderna mellan omfattningen av kvinnors och mäns företagande fortfarande är påtaglig. Dessa siffror ska också tolkas försiktigt, eftersom ett registrerat företag inte behöver innebära att företaget bedriver någon verksamhet – och ännu mindre att företaget går att försörja sig på.

Skillnaderna mellan kvinnor och män när det kommer till tillväxtföretagande är dock avsevärt mycket större. Baserat på 2021 års SCB data ser vi att **knappt 25% av aktiebolag drivs av kvinnor**.³ Samtidigt vet vi att aktiebolagsformen är oftast nödvändig för att ett företag ska kunna växa, bland annat för att separera företagets och företagsledarens ekonomi, begränsa det ekonomiska ansvaret, kunna äga företaget tillsammans med någon annan, och för att kunna plocka ut vinster på mer gynnsamma villkor.

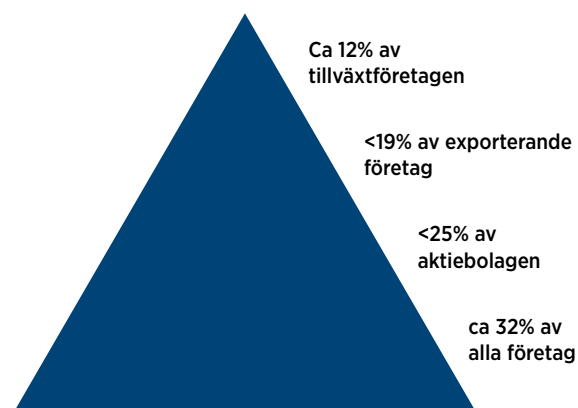
Vidare, med utgångspunkt i SCB:s statistik om operativa företagsledare för 2020⁴ kan vi utläsa att kvinnoledda företag är betydligt mindre benägna än företag i stort att exportera. **Knappt 19% av alla exporterande företag drivs av kvinnor.**

Andelen kvinnoledda företag **bland tillväxtföretag/”gäselföretag”** (bland annat krav på nettoomsättning på över 10 miljoner kr, minst fördubblad omsättning under en fyra års period, att företaget har gått med vinst) är ännu lägre och ligger på **ca 12%**.⁵

Dessa siffror illustreras i Figur 1 nedan.

Sammanfattningsvis betyder det att bidraget av de kvinnoledda företagen till Sveriges tillväxt och export är oproportionerligt lågt. Därför menar vi att kompletterande insatser behövs för att fler kvinnoledda företag ska växa och exportera, och därmed bidra till Sveriges konkurrenskraft.

Figur 1 - Andel kvinnoledda företag i procent inom olika företagstyper.

1 Tillväxtverket (2020) Mångfald i näringslivet. Företagandet bland kvinnor, personer med utländsk bakgrund och unga 2004–2017. Rapport 0310. https://tillvaxtverket.se/download/18.6855bfcf184896002ffb8c/1668765838381/Rapport_Mangfald_i_naringslivet_0310.pdf

2 SCB (RAMS) (2022) Antal företagare efter region, bolagsform och kön, ny tidserie. År 2019 – 2021. https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__AM__AM0207__AM0207Z/ForetBolFormN/

3 Som ovan

4 SCB (RAMS och Entreprenörskapsdatabasen), <https://tillvaxtverketopfl.scb.se/pxweb/sv/?rxid=d1b326d4-de68-4f75-b5ce-a2a5d979e16a>

5 Dagens Industri (2022) Så får Sverige fler kvinnor att vilja driva företag, <https://www.di.se/debatt/debatt-sa-far-sverige-fler-kvinnor-att-vilja-driva-foretag/>

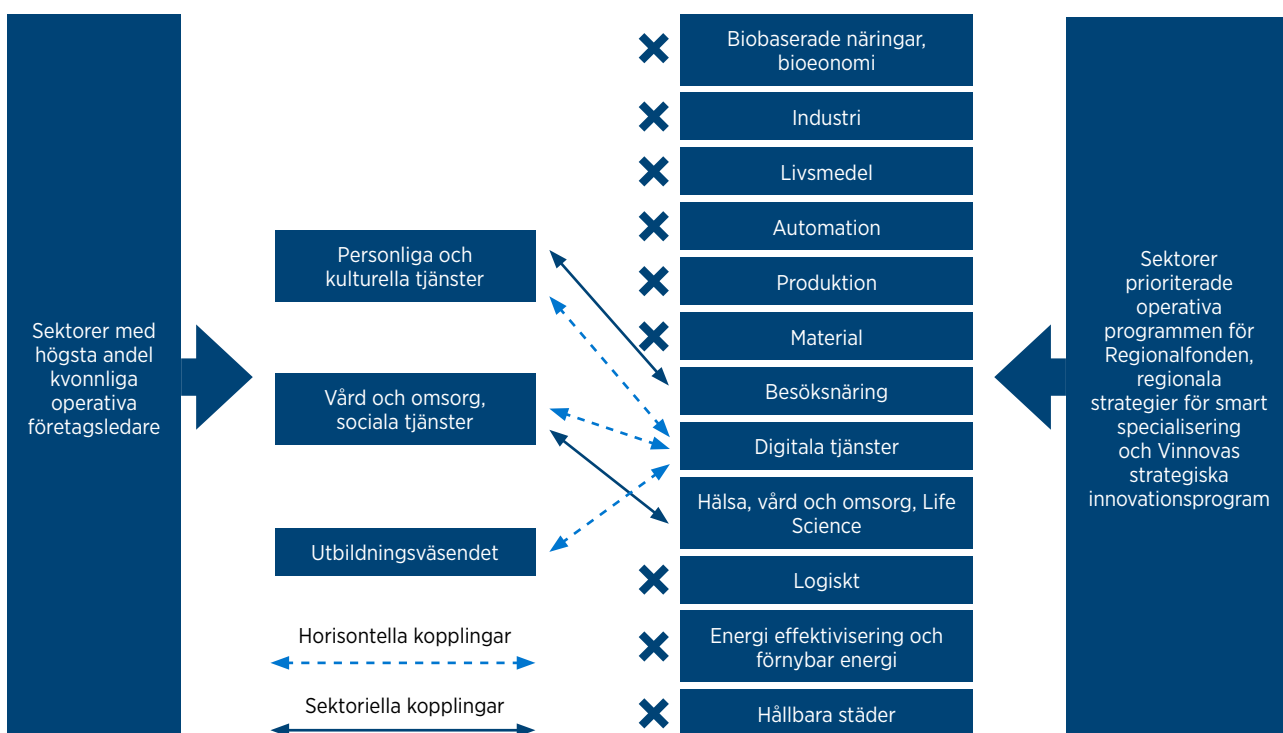
Kontextanalys – Sveriges prioriteringar inom närings- och innovationspolitiken

I Figur 2 och 3 nedan presenterar vi en översikt av Sveriges prioriteringar inom närings- och innovationspolitiken. Översikten presenteras i två delar. Den första som fokuserar på de *nuvarande prioriteringarna* och baseras på en snabb skanning av Vinnovas pågående och utannonserade strategiska innovationsprogram, prioriteringar i de operativa programmen för Regionalfonden, samt regionernas smart specialiseringsstrategier. Samtliga är idag drivande för hur medel fördelas från den nationella och de regionala budgetarna, men också vilka styrkor, nätverk och kompetensområden som byggs upp. Den andra fokuserar på de *kommande prioriteringarna*, och utgår från vår läsning av regeringens budgetproposition för 2024, utgiftsområde 24, med avseende på prioriteringar för Sveriges framtida närings- och innovations-

politiska satsningar, inkl. satsningar inom export- och investeringsfrämjande.⁶

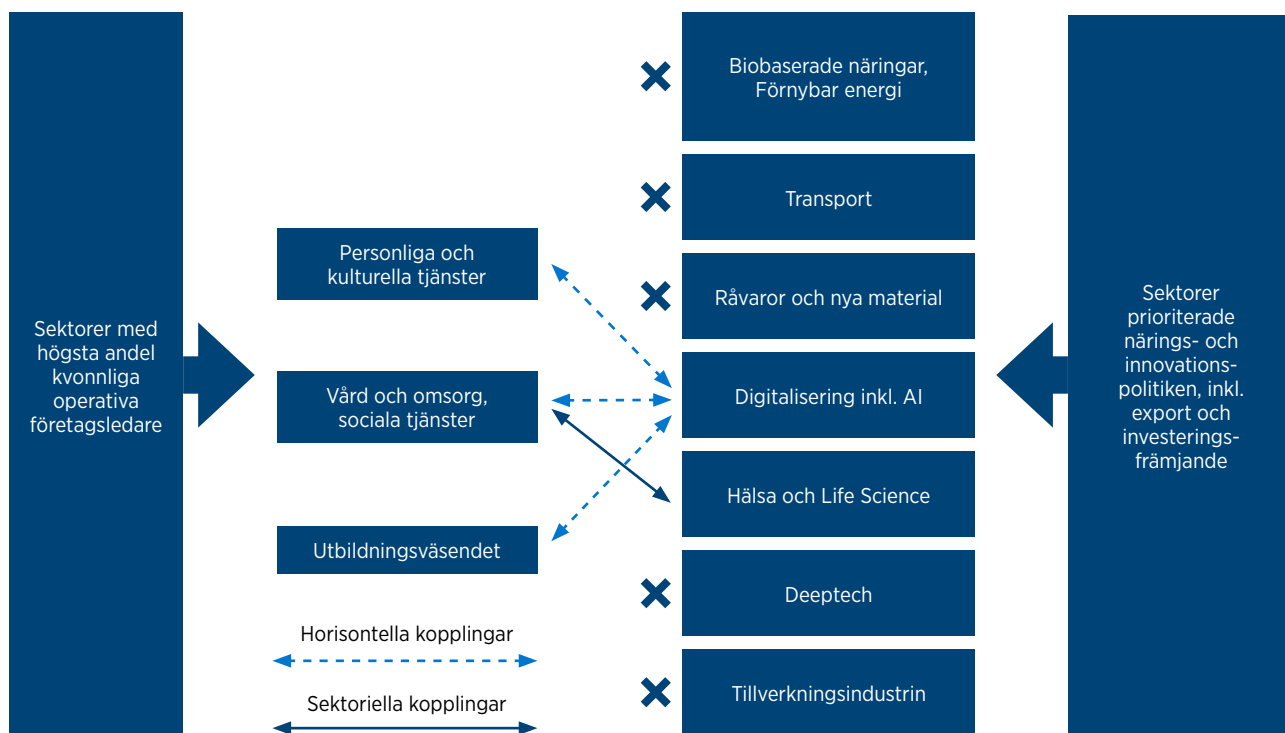
I bägge översikten visar vi också sektorerna med högst andel kvinnliga operativa företagsledare, baserat på SCB data som avser 2020, och identifierar dels *horisontella kopplingar* (insatser som berör eller kan beröra ett flertal av sektorer) och dels *sektoriella kopplingar* (insatser som helt eller i stor utsträckning avser samma sektor).

I figurerna framgår att det finns **ganska få sektoriella kopplingar** mellan sektorerna med högst andel kvinnliga operativa företagsledare och både nuvarande och kommande prioriteringar inom närings- och innovationspolitiken. Däremot finns det **horisontella kopplingar till digitalisering och AI** inom samtliga områden.

Figur 2 - Kopplingarna mellan de nuvarande prioriteringarna inom närings- och innovationspolitik, och sektorer med högst andel kvinnliga operativa företagsledare.

⁶ I budgetpropositionen aviserar bl.a. 50 miljoner kr till Vinnova för forsknings- och innovationssatsning på 6G området med ökning om 100 miljoner kr per år; 377 miljoner kr till Sveriges geologiska undersökning för kraftsamling Industriell produktion med fokus på mineraler; 10 miljoner kr årligen under 2024-2026 till de nordligaste länen för att definiera och undanröja hinder för industrins gröna omställning; och 10 miljoner kr årligen under 2024-2026 till Tillväxtverket för att stärka förutsättningarna för industriinvesteringar och samhällsomvandling i norra Sverige. Utöver dessa finns en del skrivelser om att "Stärka Industriklivet", "skapa goda förutsättningar för företag inom framväxande teknik/deeptech-företag", "satsningar på innovation inom en rad områden, bl.a. den växande life science-sektorn", utan att någon budget anges.

Figur 3 - Kopplingarna mellan de kommande prioriteringarna inom närings- och innovationspolitik, och sektorer med högst andel kvinnliga operativa företagsledare.

Översikt över ”good practice” insatser

I detta kapitel presenterar vi en översikt över ”good practice” insatser för att främja företagens tillväxt och internationalisering. Vi redovisar bl.a. insatsernas mål, ansvariga aktörer, vilka och hur många företag som berörts, samt vad vi vet om insatsernas effekter. För nio

av de tio presenterade insatserna baseras de redovisade effekterna på kontrafaktiska effektutvärderingar genomförda av oberoende aktörer. Därmed finns det goda belägg att dessa insatser är effektiva för att bidra till tillväxt och internationalisering hos företag.

Nationella internationaliseringsfrämjande insatser

Insats	Steps to export (del av Småföretagsprogrammet), 2011 – pågående
Ansvarig statlig aktör	Business Sweden
Genomförandeaktör	som ovan
Budget	Ca 84 miljoner kr/år
Instrument	Rådgivning, kompetensutveckling
Mål	Främja export hos svenska småföretag i form av att öka sannolikheten att företag börjar exportera samt att öka exportvolymen för de företag som redan exporterar.
Målgrupp	SMF som vill växa internationellt
Aktiviteter	Företagen får ta del av personlig rådgivning och coaching efter eget behov. Verktöget ska ge kunskaper, strategier och insikter för att planera sin internationella satsning. Sedan 2018 även erbjuds digitalt. Målet med aktiviteten är att främja export hos svenska småföretag i form av att öka sannolikheten att företag börjar exportera samt att öka exportvolymen för de företag som redan exporterar. 3998 företag tog del av insatserna under perioden 2011-2016.
Resultat	Företag som inte exporterar har en ökad sannolikhet att börja exportera efter aktiviteten, och företag som redan exporterar redovisar en ökad exportvolym . Sannolikheten att ett företag börjar exportera samma år som de tagit del av Steps to export ökar med 9% jämfört med kontrollgruppen. Efter 1 år ökar sannolikheten att börja exportera med 13%. 2 år efter insatsen är sannolikheten 14% och efter 3 år är den åter 13% jämfört med kontrollgruppen. De företag som redan exporterade innan de deltog i Steps to export ökade sin exportvolym med 25% jämfört med kontrollgruppen under samma år som aktiviteten nyttjades. 1 år efter Steps to export var skillnaden mot kontrollgruppens exportvolym 36%, efter 2 år var det 37% och efter 3 år 72%.
Källa	Tillväxtanalys (2020) Effektutvärdering av Sveriges exportfrämjande, finns att läsa här .

Insats	Exportlånen, 2007 – pågående
Ansvarig statlig aktör	Almi Företagspartner i samarbete med Svensk Exportkredit, EKN, Business Sweden och Swedfund.
Genomförandeaktör	Almi Företagspartner
Budget	Ca 90 miljoner kr/år
Instrument	Finansiering
Mål	Bidra till att små och medelstora företag med tillväxtpotential börjar exportera eller öka sin exportandel
Målgrupp	Exportvilliga SMF i hela Sverige, i alla branscher
Aktiviteter	Lån på marknadsmässiga villkor för att finansiera exportsatsningar. Lån kan tas i utländsk valuta, vilket ska bidra till att minska företagets valutarisker. 1138 företag tog del av insatsen under perioden 2007–2017.
Resultat	Företag som inte exporterar har en ökad sannolikhet att börja exportera efter aktiviteten, och företag som redan exporterar redovisar en ökad exportvolym . Sannolikheten att ett företag börjar exportera samma år som de tagit del av Almis exportlån ökar med 39% jämfört med kontrollgruppen. Efter 1 år ökar sannolikheten att börja exportera med 57%. 2 år efter insatsen är sannolikheten 48% och efter 3 år är den 47% jämfört med kontrollgruppen. De företag som redan exporterade innan stödet från Almi ökade sin exportvolym med 36% jämfört med kontrollgruppen under samma år som stödet mottogs. 1 år efter stödet var skillnaden mot kontrollgruppens exportvolym 18%, efter 2 år var det 38% och efter 3 år 72%.
Källa	Tillväxtanalys (2020) Effektvärdering av Sveriges exportfrämjande, finns att läsa här .

Insats	Affärsutvecklingscheckar för internationalisering (2013 – pågående)
Ansvarig statlig aktör	Tillväxtverket
Genomförandeaktör	Regionen där företaget bedriver sin huvudsakliga verksamhet.
Budget	Ca 50 miljoner kr/år
Instrument	Finansiering, rådgivning, annat främjande/marknadsföring
Mål	Ge små företag möjlighet att finansiellt kunna förbereda och satsa på export, genom att exempelvis ta hjälp av extern kompetens. Det övergripande målet innefattar hållbar tillväxt och stärkt konkurrenskraft i företag.
Målgrupp	Insatsen har varit riktad till små företag med 2–49 anställda, en omsättning mellan 3 och 100 miljoner SEK, ordning på din ekonomi och en vilja att växa.
Aktiviteter	Stödet från Tillväxtverket ska hjälpa med finansiering av att exempelvis skriva en strategi för internationalisering, göra marknadsundersökningar, söka leverantörer i utlandet, utreda frågor om försäkringar, avtal och lagstiftning, eller utreda patent och IPR. Stödet är mellan 50–250 tusen kronor och finansierar max hälften av kostnaden för exportsatsningen. 705 företag tog del av insatsen under perioden 2013–2015.
Resultat	Företag som inte exporterar har en ökad sannolikhet att börja exportera efter aktiviteten, och företag som redan exporterar redovisar en ökad exportvolym . Sannolikheten att ett företag börjar exportera efter att ha tagit del av Tillväxtverkets affärsutvecklingscheckar har ökat med 17% ett år efter insatsen, 20% två år efter, och 32% tre år efter insatsen jämfört med ifall företaget inte tagit del av finansieringen. De företag som redan exporterade innan stödet från Tillväxtverket ökade sin exportvolym med 34% jämfört med kontrollgruppen under samma år som stödet mottogs, 31% efter ett år, 54% efter två år och 74% efter tre år.
Källa	Tillväxtanalys (2020) Effektvärdering av Sveriges exportfrämjande, finns att läsa här .

Enterprise Europe Network, 2008 – pågående	
Ansvarig statlig aktör	Tillväxtverket
Genomförandeaktör	13 nationella och regionala näringslivsorganisationer, däribland ALMI Företagspartner, forskningsinstitut med flera
Budget	Data saknas
Instrument	Rådgivning, information, innovationsutveckling
Mål	Öka SMFs internationalisering och innovationskapacitet
Målgrupp	SMF med internationaliseringsambitioner
Aktiviteter	Verksamheten går ut på att ge rådgivning för att höja kompetensen rörande förutsättningarna för att skapa internationella affärer, ge support till finansieringsprojekt vilket kan innebära assistering för att få access till EU-program, ge råd avseende finansiering och juridiska problem, ge rådgivning om immateriella rättigheter, det vill säga patent, varumärken etcetera, samt granska en teknologi eller process, ge råd avseende en ny produkt eller innovation. Därutöver ges stöd för att hitta affärspartners, där ENN anordnar events som kan liknas vid 'speed dating' för potentiella affärspartners samt skapar möjligheter att delta i resor utomlands för att besöka potentiella affärspartners eller ta emot dem på hemmamarknaden. 6039 företag tog del av insatsen under perioden 2008-2017.
Resultat	Företag som inte exporterar har en ökad sannolikhet att börja exportera efter aktiviteten, och företag som redan exporterar redovisar en ökad exportvolym . Sannolikheten att ett företag börjar exportera efter att ha tagit del av EENs stöd har ökat med 9% ett år efter insatsen, 10% efter två år, och 8% tre år efter insatsen jämfört med ifall företaget inte tagit del av stödet. De företag som redan exporterade innan stödet från ENN ökade sin exportvolym med 16% jämfört med kontrollgruppen under samma år som stödet mottogs, även 16% efter ett år, 18% efter två år och 15% efter tre år. Det generella resultatet visar att företag som tar del av stödet uppvisar positiv effekt.
Källa	Tillväxtanalys (2020) Effektvärdering av Sveriges exportfrämjande, finns att läsa här .

Nationella tillväxt- och innovationsfrämjande insatser

Insats	Inkubatorprogrammet, 2004 – pågående
Ansvarig statlig aktör	Vinnova
Genomförandeaktör	Insatser mot företagen genomförs av 24 st inkubatorer i samarbete med Swedish Incubators and Science Parks (SISP).
Budget	Ca 100 miljoner kr/år
Instrument	Affärsutveckling, innovationsutveckling, finansiering
Mål	Öka antalet nya och kunskapsintensiva tillväxtföretag i Sverige för att bidra till hållbar tillväxt, dynamik och innovationskraft i näringslivet samt för att bidra till att möta samhällsutmaningarna.
Målgrupp	Inkubatorer och SMF som uppfyller Vinnovas krav på excellens.
Aktiviteter	<p>Programmet inkluderar huvudsakligen insatser för att främja utveckling i inkubatorföretaget (rådgivning, innovationsutveckling, mm.), finansiering för verifiering av teknologi och produkter, utvecklingsmedel som riktar sig till inkubatorerna, och tre s.k. acceleratorprogram.</p> <p>Vid årsskiftet 2022/2023 fanns 655 företag i inkubatorerna.</p>
Resultat	<p>Inkubatorerbjudandets värdeskapande för målgruppen bedöms överlag som hög och majoriteten av företagen lyfter att stödet från inkubatorn varit avgörande för den tillväxtresa som företagen gjort. Framför allt betonades vikten av det "mjuka" stöd som inkubatorerna erbjuder i termer av kompetensutveckling, bidrag till kontaktnät och mervärden kopplade till samlokaliseringen på inkubatorn, främst att det funnits ett ömsesidigt utbyte och lärande mellan företagen på inkubatorn som bidragit till att stärka det övriga lärandet. Även verifieringsmedlen lyftes som ett viktigt instrument för att accelerera utvecklingen. Slutligen noterades det att inkubatorerbjudandet i större grad möter behoven hos mindre erfarna entreprenörer och att stödet utformats för att passa vissa branscher (t.ex. IT) bättre än andra.</p> <p>Företag som är, eller har varit, anslutna till excellensinkubatorer sysselsatte under 2021 nära 21 200 personer och deras nettoomsättning uppgick till över 27 miljarder kronor. Det innebär en ökning i antalet anställda med ca 5 200 samt omsättning med 6,5 miljarder sett från 2020 till 2021. Tillgången på ägarkapital till företag som är i inkubation ökat dramatiskt. Fram till år 2013 var toppnoteringen 333 miljoner kronor under ett år. Därefter har uppgången varit betydande. Under 2022 attraherade 260 bolag i excellensinkubatorerna totalt nära 1,8 miljarder i ägarkapital vilket är en ökning med 250 miljoner kronor jämfört med 2021. Detta trots en övergripande nedåtgående trend i riskkapitalinvesteringar.</p>
Källa	Oxford Research (2019) Lärandestudie för Nationella inkubatorprogrammet 2015+ (inte publicerad) Vinnova (2023) Vinnovas rapportering inkubatorers resultat Perioden 2018-22" (inte publicerad)

Insats	Almi Invest (och annat offentligt riskkapital), 2009 – pågående
Ansvarig statlig aktör	Almi och Tillväxtverket/Regionalfonden
Genomförandeaktör	Under perioden 2009–2015 genomfördes insatsen genom 11 regionala utvecklingsaktörer, varav 6 var regionala Almi Invest bolag. Efter 2015 har insatserna implementerats huvudsakligen genom Almi Invest bolagen i de åtta programområdena.
Budget	Ca 400 miljoner kr/år
Instrument	Finansiering, affärsutveckling
Mål	Bidra till utveckling och tillväxt i portföljbolagen, samt till långsiktig struktur för offentlig och privat riskkapital.
Målgrupp	Mindre företag i sådd-, uppstarts- eller expansionsfaser med stor tillväxtpotential.
Aktiviteter	Verksamheten gick ut på att, tillsammans och på lika villkor med kommersiella aktörer, investera i mindre företag i sådd-, uppstarts- eller expansionsfaser. Under perioden 2019–2015 genomfördes investeringar i 320 portföljföretag. De största sektorerna har varit IT/telecom, industri, transport, handel och Life Science. Kapitalet har framför allt investerats i mikroföretag med högst 9 anställda.
Resultat	<p>Portföljbolagen att investeringen har, i stor eller i viss utsträckning, bidragit till snabbare expansion, ökade möjligheter till annan finansiering, mer professionell styrelse, ökat antal anställda och internationalisering.</p> <p>Effektutvärderingen visar att investeringarna har haft en signifikant positiv effekt på antal anställda, men inte på omsättning och produktivitet, avseende portföljen som helhet. Detta både på kort och på lång sikt. Avseende enbart gruppen av företag som vid investeringstidpunkt befann sig i expansionsfasen, hade investeringen haft en signifikant positiv effekt både på antalet anställda och på företagens omställning, på kort och på lång sikt. Det finns vissa skillnader när det kommer till lokalisering, där företag i storstadsregioner uppvisar har fått en större positiv påverkan. Vet finns också skillnader avseende bransch.</p>
Källa	Tillväxtanalys (2019) Offentliga insatser på riskkapitalmarknaden – Hur påverkas portföljföretagen av investeringarna?, finns att läsa här .

Regionala innovations- och industrifrämjande insatser

Insats	Hållbar Industriell Utveckling, 2016–2019
Ansvarig statlig aktör	Tillväxtverket/Regionalfonden
Genomförandeaktör	Industrial Development Center West Sweden (IDC) i samarbete med IUC Sjuhärad och IUC Halland.
Budget	Ca 55 miljoner kr ⁷ över 3 år
Instrument	Rådgivning, kompetensutveckling
Mål	Utveckla företagens konkurrenskraft, ffa produktivitet. Projektet motiverades av att det fanns stora skillnader i produktivitet mellan olika delar av tillverkningsindustrin i regionen (t.ex. bil- respektive möbelindustrin)
Målgrupp	Tillverkande SMF i Västra Götaland och Halland
Aktiviteter	Projektet genomförde cirka 500 företagsbesök per år. 157 företag genomgick en behovsinventering och i 95 företag genomfördes mer omfattande företagsanalyser. Företagen fick hjälp att ta fram åtgärdsplaner och stöd i förbättringsarbete, och stöd för att utveckla mer hållbara produktcykler och tillverkningsprocesser. 67 av företagen genomförde förbättringsprojekt i form av olika effektiviseringsåtgärder.
Resultat	Signifikanta effekter på de deltagande företagens förädlingsvärde (produktivitet) och antal anställda. Förädlingsvärdet var det 604 400 kronor högre och antalet anställda fem fler i de deltagande företagen än i kontrollgruppen. De uppmätta effekterna, i synnerhet på förädlingsvärde, kan sannolikt i viss utsträckning förklaras av att projektet kunde kapitalisera på upparbetad erfarenhet och utvecklade metoder för att genomföra stötta företagen med åtgärder för mer effektiva och hållbara tillverkningsprocesser.
Källa	Tillväxtanalys (2022) Ger företagsstödande strukturfondsinsatser effekt på lång sikt?, finns att läsa här.

7 För samtliga Regionalfondsfinansierade projekten har vi utgått ifrån 50% nationell/regional medfinansiering

Insats		ÖMSesidig Access för innovationskraft, 2016–2019
Ansvarig statlig aktör	Tillväxtverket/Regionalfonden	
Genomförandeaktör	Projektägare var Uppsala universitet Innovation (UII), som genomförde projektet i samarbete med innovationskontoren vid Linköpings universitet och Örebro universitet.	
Budget	Ca 40 miljoner mkr över 3 år	
Instrument	Innovationsutveckling, finansiering, nätverk	
Mål	Det övergripande målet för projektet var att stärka innovationskapaciteten i små och medelstora företag genom att koppla ihop dem med forskare och forskningsmiljöer. Projektet motiverades av att endast en liten andel små och medelstora företag i Östra Mellansverige hade regelbunden kontakt med forskningsaktörer.	
Målgrupp	Projektets målgrupper var små och medelstora företag i regionen, särskilt sociala företag, som önskade samarbeta med universiteten.	
Aktiviteter	<p>Projektaktiviteterna ut på:</p> <ul style="list-style-type: none"> - omvärldsanalys, - genomförande av aktiviteter för samverkan och innovationsstöd samt utveckling och test av befintliga och nya metoder/processer inkl. finansieringsstöd för samverkan och innovationsstöd vid samtliga lärosäten - analys och validering av metoder/ processer - kommunikation med aktörer inom innovationssystemet <p>265 företag stöd av projektet, varav 120 företag fick stöd att samarbeta med forskningsinstitutioner. Till exempel deltog flera företag, studenter och forskare i utvecklingen och genomförandet av en formaliserad process ("5i-processen") för innovationssamverkan mellan företag och akademi. I slutrapporten angav projektet att det totala antalet deltagande företag i projektet var närmare 1000. Att projektet inte kunde registrera alla deltagande företag berodde delvis på att flera av de deltagande organisationerna klassificerades som sociala företag och därför inte omfattades av EU:s definition för stödberättigade företag inom ERUF.</p>	
Resultat	<p>Skillnaden mellan deltagande och icke-deltagande företag avseende omsättning var dubbelt så stor vid en jämförelse två år innan projektstart och två år efter projektstart. 2019 var skillnaden mellan deltagande och icke-deltagande företag gällande omsättning nästan tre gånger så stor och dessutom signifikant på 10 %-nivån. Detta indikerar att projektet bidrog till att stärka de deltagande företagens konkurrenskraft. Vad gäller skillnaderna i förädlingsvärde och antalet anställda är de blygsammare och inte signifikanta på minst 10 %-nivån.</p> <p>Avsaknaden av signifikanta effekter på antal anställda kan eventuellt förklaras av att ett delsyfte i projektet var att hjälpa enskilda forskare att starta företag baserat på sina forskningsidéer.</p>	
Källa	Tillväxtanalys (2022) Ger företagsstödjande strukturfondsinsatser effekt på lång sikt?, finns att läsa här .	

Möjligheternas region, 2015 – 2018	
Ansvarig statlig aktör	Tillväxtverket/Regionalfonden
Genomförandeaktör	Projektägare var Storumans Kommunföretag AB. Projektet genomfördes i samarbete med Dorotea kommun, Lycksele kommun, Malå kommun, Norsjö kommun, Sorsele kommun, Vilhelmina kommun och Åsele näringslivsstiftelse, som tillsammans formade konstellationen Region 8.
Budget	Ca 60 miljoner kr på 3 år
Instrument	Rådgivning, nätverk
Mål	Att antalet nya företag skulle öka, att fler företag skulle växa och att flera nya produkter och tjänster skulle nu ut till marknader. Projektet skulle möta en problembild som kännetecknades av begränsad mångfald inom det regionala näringslivet, få förebilder bland regionalt representerade företag, få möten mellan branscher och för få företag som var mogna för utveckling.
Målgrupp	Befintliga SMF samt personer som ville starta egna företag. Projektet fokuserade på områdena teknik- och tjänsteutveckling, upplevelsenäring, kulturella och kreativa näringar samt digitala tjänstenäringar för en smartare region.
Aktiviteter	Totalt förde projektet dialog med över 600 företag och gav konkret stöd 388 företag, varav 161 företag representerades av kvinnor, 50 av unga personer i åldern 18–30 år samt 50 av utlandsfödda. De deltagande företagen fick exempelvis stöd genom rådgivning från affärscoacher, mottog behovsanpassade insatser, erbjöds möjlighet att delta i en samverkansarena för nystartade företag samt fick stöd att ta fram företagsspecifika handlingsplaner. 8 företag mottog fördjupade insatser inom ramen för programmet "Växtkraft".
Resultat	Effektmätningen visar på en signifikant positiv effekt på nettoomsättning från och med två år efter projektstart. 2019 hade de deltagande företagen en nettoomsättning som var 1,1 miljoner kronor högre än i företagen som inte deltagit i projektet. De deltagande företagen hade drygt 320 000 kronor mer i förädlingsvärde 2019 än företagen som inte deltagit i projektet. Det finns även en positiv effekt på antalet anställda, med drygt 3 fler anställda 2019 i de deltagande företagen än i företagen som i kontrollgruppen. Effektestimaten för export är höga – drygt 1,63 miljoner kronor – men är inte signifikanta på vare sig 5 %- eller 10 %-nivån.
Källa	Tillväxtanalys (2022) Ger företagsstödande strukturfondsinsatser effekt på lång sikt?, finns att läsa här .

Insats	Triumf, 2015–2018
Ansvarig statlig aktör	Tillväxtverket/Regionalfonden
Genomförandeaktör	Almi Företagspartner
Budget	Ca 72 miljoner kr över 3 år
Instrument	Rådgivning, kompetensutveckling
Mål	Att de deltagande SMF skulle öka sin konkurrenskraft genom att dubbla sin omsättning och öka sin tillväxt på ett hållbart sätt. Projektmålet var att företagen skulle öka sin omsättning med i genomsnitt 50 procent och/eller öka antalet anställda med 50 procent.
Målgrupp	Projektets målgrupper delades upp i två kategorier: dels unga tillväxtföretag som kännetecknades av låga försäljningsintäkter, svaga resultat, få anställda, oerfaren ledning och bristfälliga processer, dels marknadsetablerade företag som kännetecknades av betydande försäljningsintäkter, acceptabla resultat, erfarenhet ledning och fungerade styrelsearbete.
Aktiviteter	Totalt kontaktade projektet 3000 företag, varav 856 av dessa genomförde ett kortare stödprogram ("Tillväxtanalys bas") och 170 genomförde ett mer omfattande stödprogram ("Tillväxtanalys fördjupning"). Projektet genomförde även enskilda "kunskapsmoduler" i form av föreläsningar och workshops om ämnen såsom internationalisering, digitalisering, försäljning, marknadsföring, innovation, immaterialrätt samt hållbart företagande. Totalt deltog 2146 personer i kunskapsmodulerna.
Resultat	Signifikanta positiva effekter av projektet på de deltagande företagens nettoomsättning (5 %-nivå), förädlingsvärde (5 %-nivå) och antal anställda (10 %-nivå), på kort och på lång sikt. 2019 var nettoomsättningen i de deltagande företagen i genomsnitt 538 000 kronor högre än för företagen i kontrollgruppen. Förädlingsvärdet var 193 000 kronor högre i de deltagande företagen och i snitt hade de deltagande företagen drygt en anställd mer än företagen i kontrollgruppen.
Källa	Tillväxtanalys (2022) Ger företagsstödjande strukturfondsinsatser effekt på lång sikt?, finns att läsa här .

Slutsatser och rekommendationer

I detta kapitel presenterar vi våra slutsatser och lämnar några rekommendationer som kan vara vägledande för hur kvinnors företagande kan främjas för större bidrag till Sveriges konkurrenskraft. Ett bärande inslag är hur man kan stärka kopplingarna mellan främjande av kvinnors företagande och Sveriges övergripande prioriteringar inom närings- och innovationspolitiken inkl. export- och investeringsfrämjande.

Det finns påtagliga skillnader mellan kvinnors och mäns företagande vad gäller inom vilka sektorer företagen verkar. Dessa skillnader verkar vara någorlunda stabila över tid⁸ och hänga väl ihop med den övergripande segregeringen på arbetsmarknaden. Att personer i första hand väljer att starta företag inom de områden där de har sin utbildning, arbetslivserfarenhet och nätverk är inget som kännetecknar just kvinnors företagande, utan gäller företagande i stort.

Att kvinnors företagande är mest framträdande inom sektorerna personliga och kulturella tjänster, vård och omsorg/sociala tjänster, och utbildning, har negativa implikationer för företagets förmåga att växa och exportera, eftersom tillväxtförutsättningar i dessa sektorer är över lag sämre. Det beror i sin tur bl.a. på att sektorerna är hårt reglerade, på ojämlik maktrelation mellan leverantörer och kunder (t.ex. vid offentlig upphandling), att sektorerna är konkurrensutsatta (bland annat av företag som inte är vinstdrivande), samt att tjänster huvudsakligen levereras lokalt (dvs. inte är skalbara). Att det finns en stor skillnad mellan hur välrepresenterade kvinnoledda företag är i företagsstocken i stort (32%) respektive hur välrepresenterade de är bland tillväxtföretag och exporterande företag (12% respektive 19%) beror troligen till stor del på sämre tillväxtförutsättningar i branscherna.

Insatser för att främja kvinnors företagande i Sverige har hittills till stor del varit riktade till de sektorerna där kvinnor i större utsträckning arbetar och startar företag, vilket har varit ett sätt att nå ut till målgrupperna och möta kvinnorna "där de är". De genomförda insatserna har troligen bidragit till att kvinnor som tidigare varit anställda blivit mer benägna att starta eget inom de sektorerna där de verkar, eller gått från arbetslöshet till att driva företag (se PM Kartläggning av de statliga åtgärder som genomförts för att främja kvinnors företagande från 2006 och framåt). Detta stöds även i statistiken som visar att andelen företag i Sverige som drivs av kvinnor har ökat från ca 26% år 2004⁹ till ca 32% år 2021.

Baserat på bilden som växer fram menar vi att fortsatta insatser för att främja kvinnors företagande inom kvinnodominerade yrken riskerar att **befästa strukturerna där kvinnor uppmuntras att verka inom sektorerna där det traditionellt sett är sämre tillväxtförutsättningar**. Vi menar också att det kan leda till **en ökad frånkoppling mellan politik för kvinnors företagande** å ena sidan, **och Sveriges närings- och innovationspolitik i stort** å andra sidan.

Nedan presenterar vi två rekommendationer för framtida inriktning av insatser för kvinnors företagande, som kan implementeras både vår för sig och i kombination. Bägge rekommendationerna utgår ifrån att framtida insatser för kvinnors företagande ska vara en integrerad del av Sveriges närings- och innovationspolitik.

8 Samma sektorer som pekas ut som mans- vs. kvinnodominerade i Tillväxtverkets senaste statistiksammansättning och i Tillväxtanalys rapport *Främja kvinnors företagande – en statistiksammansättning* (2018) som baseras på 2016 års data.

9 https://tillvaxtverket.se/download/18.6855bfcf184896002ffb8c/1668765838381/Rapport_Mangfald_i_naringslivet_0310.pdf

Rekommendation 1. Använd och stärk de befintliga kopplingarna mellan de sektorer där kvinnor idag är etablerade som företagare, och Sveriges prioriterade områden inom närings- och innovationspolitiken, i syfte att stärka förutsättningar för tillväxtföretagande inom dessa sektorer. Inom ramen för detta föreslår vi att:

- Utforma insatser för att stärka företagen inom kvinnodominerade sektorer inom de områden där det finns *horisontella kopplingar* till Sveriges prioriteringar, dvs. inom digitalisering och AI. Fokus för dessa insatser bör vara att stärka förutsättningarna för företagets tillväxt, konkurrenskraft och export genom att de exempelvis anammar nya digitala och AI-baserade lösningar, utvecklar nya erbjudanden och når ut till nya kunder och marknader.
- Genom dialog, samverkan mellan främjandeaktörer, och eventuella insatser kopplade till ramvillkor, säkerställ att de *sektoriella kopplingarna* mellan kvinnors företagande och Sveriges prioriteringar utnyttjas i syfte att stärka både kvinnors företagande och Sveriges konkurrenskraft. Dvs. att kvinnoleda företag kan dra nytta av de satsningarna som redan idag görs och planeras i närtid på både nationell och regional nivå, med fokus på hälsa, vård och omsorg, samt besöksnäring.

Rekommendation 2. Både på kort och lång sikt bygga kvinnors kapacitet för att verka som företagare och i ledande positioner inom prioriterade sektorer för närings- och innovationspolitiken där kvinnor idag har lägre närvaro (t.ex. industri, deeptech, transport, energi). Denna prioritering handlar om att verka för att bryta den segregeringen som idag finns på arbetsmarknaden och i näringslivet avseende inom vilka sektorer kvinnor jobbar och driver företag. Inom ramen för denna prioritering föreslår vi att:

- Utöka tillväxt- och exportfrämjande insatser för kvinnor som redan verkar som företagare inom de (inom närings- och innovationspolitiken) prioriterade sektorerna där kvinnor idag har lägre närvaro. Detta skulle bidra till att bättre realisera tillväxtpotential i de kvinnoleda företagen som redan finns. För detta kan man med fördel använda och bygga på de insatserna som har visat sig vara effektiva för att främja företagets tillväxt och internationalisering (se kartläggning i kapitel 3).
- Utöka karriärinsatser för kvinnor i näringslivet som är anställda inom de prioriterade sektorerna där kvinnor idag har lägre närvaro, i roller där de har förutsättningar att eskalera till ledande positioner på 3–5 års sikt. Detta skulle både bidra till att stärka Sveriges kompetensbas inom prioriterade sektorer där kvinnor idag har lägre närvaro, och stärka förutsättningar för att fler företag inom de prioriterade sektorerna i framtiden leds av kvinnor.
- Utöka insatser inom yrkesutbildning och vuxenutbildning för kvinnor med minst gymnasial utbildning som väljer att genomgå kompetensutvecklingsinsatser, med syfte att redan på några års sikt stärka Sveriges kompetensbas inom de prioriterade sektorerna där kvinnor idag har lägre närvaro – och stärka förutsättningar för kvinnor att byta till yrken som ligger i linje med Sveriges prioriteringar på närings- och innovationsområdet, som anställda eller som företagare.
- Utöka insatser för flickor och unga kvinnor som gör karriärval, med syfte att långsiktigt stärka Sveriges kompetensförsörjning inom de prioriterade sektorerna där kvinnor idag har lägre närvaro, och bidra till en mer jämställd arbetsmarknad och mer jämställt företagande. Det kan t.ex. handla om att stärka arbetet för att tidigt väcka flickors intresse för naturvetenskap, teknik, ingenjörsvetenskap och matematik (s.k. ”STEM”) och relaterade yrken.

Tillväxtverket

Swedish Agency for Economic
and Regional Growth

Tel 08-681 91 00
tillvaxtverket.se

Tillväxtverket arbetar för hållbar tillväxt och konkurrenskraftiga företag i alla delar av Sverige.

Det gör vi genom att stärka företag och regioner. Vi erbjuder kunskap, nätverk och finansiering. Det ger direkt nytta till företag, och också förutsättningar för företag och regioner att möta framtidens utmaningar. Tillväxtverket är en nationell myndighet med regional närvaro på nio orter. Ett Sverige med fler företag som vill, kan och vågar är vår vision.